

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
04 квітня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №14 від 24 квітня 2025 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Осіпова Тетяна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.

До збірника ввійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

ГЕРАСИМОВА Наталія Євгенівна

ТВОРЧИСТЬ ЯК ПОКАЗНИК КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Креативність – здатність до оригінальної, але водночас потрібної роботи: до чогось такого, про що інші не подумали, але що приносить користь (Ochse, 1990; Sternberg, Lubart, 1999).

Креативність функціонує як єдина цілісна система. Розвиток креативності обумовлено як соціальними (макро-, мезо-, мікро-), специфічними об'єктивними чинниками (тип, вид, сфера творчості), особливостями індивідуальної структури/креативності, зокрема взаємодією свідомих (рефлексивних) та несвідомих (інтуїтивних) процесів.

А. Маслоу виділяє в креативності людей, що самоактуалізуються, два рівні – первинний та вторинний.

Первинний рівень – це мимовільна креативність, пов'язана із осяянням, натхненням, піковими переживаннями.

Вторинний рівень – довільний, пов'язаний з важкою працею, тривалим навчанням, прагненням до досконалості.

На зміну спонтанності приходить довільність; на зміну повному прийняттю приходить критика; на зміну інтуїції приходить ретельне обмірковування; на зміну сміливості приходить обережність; на зміну фантазії та уяві приходить випробування реальністю. Далі йдуть порівняння, судження, оцінки, холоднокровні роздуми, відбори, відмови.

Креативність, при якій задіяні обидва типи процесів у правильній послідовності, А. Маслоу називає "інтегрованою креативністю". Завдяки інтегрованій креативності з'являються великі витвори мистецтва, філософії, науки.

Креативна діяльність не дотримується встановлених правил, а об'єднує в одне ціле розрізнені ідеї. Крім того, вона зазвичай вимагає напруженої діяльності та подолання перешкод на шляху до кінцевого продукту (Weisberg, 1993).

Розглядаючи творчість як процес конструктивних перетворень інформації та творення інноваційних результатів, суб'єктивно та об'єктивно значимих, ми визначаємо креативність як суб'єктивну детермінанту творчості, систему (багатомірну, багаторівневу) психічного утворення.

Креативність проявляється в інноваційних перетвореннях у всіх (або окремих) сферах життя людини (пізнанні, мисленні, спілкуванні, професійній діяльності, самовдосконаленні тощо) на рівнях: особистість (потенціал) – процес – результат. Враховуючи те, що процес творчості включає дві різноспрямовані тенденції – творення та руйнування (реконструкцію) стереотипів, творчу, креативну поведінку індивіда можна розглядати як "творче руйнування".

У найзагальнішому вигляді креативність сприймається як загальна здатність до творчості. Розгляд творчих здібностей в якості особливої, самостійної здібності, відповідальної за творчі здобутки людини, що базується на ряді вихідних протиріч у самій природі обдарованості та творчості. Ці протиріччя знаходять свій відбиток у парадоксальній феноменології: людина з високими здібностями може не бути творчою, і навпаки, нерідко є випадки, коли менш навчена і навіть менш здібна людина є творчою.

Розглянемо класичний приклад: П. Гоген та Н. Піросмані явно поступаються у майстерності малюнку художнику-копіїсту. Водночас вони входять до плеяди найбільших художників, що дали людству своє бачення світу, тобто творців. Цей приклад дозволяє конкретизувати проблему: якщо вміння та спеціальні здібності не визначають творчий характер діяльності, то в чому розгадка творчої людини?

Поле значень поняття креативність ширше поняття творчий потенціал, так як феномен креативності має потенційну і актуальні форми. Актуальна форма – зреалізована (проявлена) креативність. Творча особистість – особистість, що реалізує свою креативність в інноваційних здобутках. Творчі здібності (інтелектуальні, естетичні, комунікативні тощо) – структурні компоненти креативності.

Продукти творчості різноманітні. Це і технічні винаходи, і нові стилі в мистецтві, і нові ідеї в науці тощо. К. Роджерс (1994) пише, що на створення творчого продукту впливають, з одного боку, унікальність людини, а з іншого – люди, що оточують, обставини життя, події.

Виникає питання: які співвідношення між продуктом творчості та креативністю? Ф. Баррон (Barron, 1988) вважає, відсутність такого продукту що не є показником відсутності в людини креативності. З іншого боку, Т. Тардіф та Р. Стернберг (Tardif, Sternberg, 1988) вважають, що багато творчих продуктів були створені не в результаті креативного процесу, або процесу, який є креативним не з точки зору митця, а через бачення інших людей.

На одній із конференцій з креативності (1966) точилася суперечка: чи є Едісон креативом, якщо його відкриття – результат планомірних пошуків? Більшість вчених вважають, що продукт свідчить про наявність креативності (Csikszentmichalyi, 1988; Simonton, 1988; Torrans, 1974; Walberg, 1988). Однак при цьому потрібно розробити критерії для того, щоб визнати такий продукт креативним.

Як один з таких критеріїв можливо розглядати комбінацію елементів, які не комбінувалися раніше (нестандартність). Однак тут виникає небезпека усунення сенсу понять, яку вказував Торренс: здатність до творчості ототожнюється з нестандартністю, нестандартність – з оригінальністю, а остання – з рідкісними відповідями у цій групі піддослідних.

Нестандартність – поняття ширше, ніж оригінальність. До проявів креативності (якщо користуватися критерієм нестандартності), вважає Торренс,

можна віднести будь-яку девіацію: від акцентуацій до прояву аутичного мислення (Torrans, 1962).

Другий передбачуваний критерій – свідомість. Вважається, що чим більше результат відповідає вимогам, тим більше він креативний. Такий критерій дозволяє розмежувати продуктивні творчі та непродуктивні дії. Головною операцією під час творчого процесу є операція порівняння (селективний інсайт за Девідсон).

Таким чином, продукти творчості можна розділити на стереотипні, креативні та девіантні. Креативні продукти мають справляти сильне враження і бути генералізованими (Percins, 1988; Taylor, 1988), економними (Barron, 1988; Percins, 1988; Simonton, 1988), викликати незворотні зміни в людському досвіді (Feldman, 1988; Gardner), або трансформації (Barron, 1988; Gruber, 1988; Taylor, 1988), бути цінними або використовуватися соціумом або представниками тієї сфери, в якій вони були створені (Amabile, 1982; Amabile, Hennessy, 1988).

У галузі наукових знань та у вирішенні проблем виділяються такі критерії креативного продукту:

- він має бути сензитивним до проблем у існуючих знаннях (Gruber, 1988; Torrance, 1988);
- переходити міждисциплінарні кордони, оскільки вони складні для категоризації (Taylor, 1988; Weisberg, 1988);
- бути несподіваним і відповідати поставленому завданню (Amabile, 1982; Amabile, Hennessy, 1988; Simonton, 1988);
- бути складним і спочатку не сформованим, синтезуючи прикордонні області знань (Gruber, 1988; Torrance, 1988).

Слід зазначити, що не всякий продукт може розцінюватися як креативний, незважаючи на те, що він створений за допомогою креативного процесу. Уявімо, наприклад, що в якійсь глибинці сучасна людина, схильна до техніки, за своїм незнанням винайшла велосипед. Креативна діяльність очевидна, а її продукт не буде сприйнятий цивілізованим суспільством як незвичайний, нестандартний. Втім, "винахід велосипеда", "відкриття Америки" зустрічаються не так рідко.

Список використаних джерел:

1. Barron F. Putting creativity to work // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge.
2. Rogers C. R. Towards a theory of creativity // P. E. Vernon (ed.). Creativity, L. 1972.
3. Maslow A. H. Creativity in self-actualising people // H. H. Anderson (ed.). Creativity and its cultivation. NY. Harper. 1959.
4. Sternberg R. A three-facet model of creativity // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity.
5. Torrance E. P. Torrance test of creative thinking: Directions manual and scoring guide. Lexington, 1974 (a).

BULGAKOVA Olena The Influence Of Emotions On The Development Of Creativity In Students	58
БУДЯЧЕНКО Владислав Сергійович, ТОДОРОВА Валентина Георгіївна Удосконалення фізичної та функціональної підготовленості жінок 40-50 років на основі використання індивідуалізованих засобів фітнес-тренінгу	61
БУРДЯК Віра Іванівна Креативність як атрибут особистості студента	63
ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович Теоретичні засади обґрунтування побудови сучасного початкового курсу української мови	67
ВІЦУКАЄВА Катерина Михайлівна Деякі аспекти розвитку креативності майбутніх соціальних працівників	70
ГАЛІЦАН Ольга Анатоліївна Педагогічна креативність у сучасному освітньому дискурсі	72
ГАСЮК Ігор Леонідович Методичні прийоми креативного мислення в процесі розробки управлінського рішення на етапі цілепокладання	74
ГЕРАСИМОВА Інна Володимирівна Вплив креативності на рівень досягнень особистості	78
ГЕРАСИМОВА Наталія Євгеніївна Творчість як показник креативності особистості	81
ГИНДА Оксана Миколаївна Креативне мислення в діяльності військового керівника	84
ГНЕЗДІЛОВА Кіра Миколаївна Розвиток креативності педагога як засіб подолання невизначеності	86
HORLOVA Olena Kairodynamics Of The Creative Process	89
ГРИГОР'ЄВА Світлана Вікторівна Розвиток творчого потенціалу через усвідомлення багатоваріантності мислення в освітньому процесі	91
ГРОШОВЕНКО Ольга Петрівна Розвиток творчого мислення майбутнього вчителя початкової школи засобами інноваційних технологій	95
ГУМЕНЮК Ярослав Олександрович Роль розвитку креативності в контексті вивчення фундаментальних дисциплін	97
ДАРМАНСЬКА Ірина Миколаївна Креативне мислення в системі правової підготовки майбутніх педагогів	99
ДАШКОВА Вікторія Вікторівна Розвиток креативного мислення іноземних студентів на заняттях української мови як іноземної	103
ДЕЛІЧЕБАН Людмила Васиївна Креативність у фізичному вихованні	109
ДЕРЕВ'ЯНКО Сергій Миронович, МАТВІЄНКІВ Світлана Миколаївна Формування у здобувачів аналітико-прогностичних знань і вмінь дослідження політичних процесів засобами креативного мислення	111
ДІХТЯРЕНКО Станіслава Вадимівна Розвиток креативності у дітей дошкільного віку в процесі експериментально-дослідницької діяльності	114